

Conceptional features of political language

Makhira ESHANOVA ¹

Specialized Branch of Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2020

Received in revised form 15

September 2020

Accepted 25 September
2020

Available online
1 October 2020

Keywords:

Political text

Political linguistics

Political categorical
structure

Political objectives and
interests

ABSTRACT

Currently, the prosperity of our country has its reflection on the development of the state language and its application in our lives. Language is the basis of political life, hence, political thinking remains unchanged unless national language develops. In this view, it's essential to investigate debatable issues of the essence of political linguistics, the interrelation, the main idea that determines the notion of political discourse in terms of political-philosophical aspects. For this reason, the article mainly focuses on political text and its peculiar features.

2181-1415/© 2020 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

SUMMARY

This article scrutinises the specific features of political text, its philosophical bases and discourse related issues.

Political text constitutes different spheres of a culture, interpretation of the lexis delivered during propaganda and political events within various strata of population, as well as timeliness to strengthen the link with population.

Political text and discourse are a combination of perceiving the life in terms of conceptual-discourse methods, standards of scientific researches and activities. The primary form of analyzing a text identifies hidden factors of its political and ideological objectives as they reflect socio-political changes turning to setting the target for investigating, evaluating and selecting. This can help clearly define epistemic-linguistic problems and the frame of the tasks in developing national idea.

Here, a political text appears as the initial existence and the key point of a socio-political event. It reflects all characteristics of political and ideological expression including its communicative, comprehensive and heritage based nature. The

¹ Senior teacher of Specialized Branch of Tashkent State University of Law, Tashkent, Uzbekistan
email: mohiraladybird@gmail.com

important form of analyzing a text is to identify hidden factors of political-ideological tasks and functions of it. The hidden content, spiritual heritage and political-ideological principles to be meant is characterized in details alongside with socio-economic changes turning to become the core object of carrying out research, evaluation and selection process.

The issues discussed in this article play a significant role in developing competencies of managerial staff and civil servants which can help to enlarge their consciousness as public speakers, presenters and to conduct propaganda skillfully.

Сиёсий матннинг концептуал хусусиятлари

Аннотация

Калит сўзлар:

Сиёсий матн
Сиёсий лингвистика
Сиёсий категориал
структуратура
Сиёсий мақсадлар ва
манфаатлар

Хозирги кунда мамлакатимиз равнақи давлат тилини ривожлантириш ва уни ҳаётимизда қўллаш борасида ўз аксини топмоқда. Тил сиёсий ҳаётнинг асоси, демак, миллий тил ривожланмас екан, сиёсий тафаккур ўзгаришсиз қолади. Шу нуқтаи назардан қараганда, сиёсий тилшуносликнинг моҳияти, ўзаро алоқадорлиги, сиёсий матн тушунчаси ва унинг сиёсий-фалсафий жиҳатлари нуқтаи назаридан белгиловчи асосий ғоялари билан боғлиқ мунозарали масалаларни тадқиқ этиш зарурияти туғилади. Шу сабабли мақолада асосан сиёсий матн ва унинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида фикр юритилади.

Концептуальные особенности политического текста

Аннотация

Ключевые слова:

Политический текст
политическая
Лингвистика
Политическая
Категориальная структура
Политические цели и
интересы

В настоящее время процветание нашей страны отражается на развитии государственного языка и его применении в нашей жизни. Язык является основой политической жизни, следовательно, политическое мышление остается неизменным до тех пор, пока не будет развиваться национальный язык. С этой точки зрения, считается необходимым исследовать дискуссионные вопросы касающиеся сущности политической лингвистики, взаимосвязи, основной идеи, определяющей понятие политического дискурса в политико-философском аспекте. По этой причине, в статье основное внимание уделяется политическому тексту и его особенностям

Сиёсий матн бугунги глобаллашув даврида ёшлар қалбida миллий сиёсий тафаккур ва сиёсий дунёқараш асосларини шакллантириш ҳамда мустаҳкамлаш, уларни ўз мустақил фикрига эга, турли маънавий-мағқуравий тажовузларга қарши турса олишга қодир инсонлар этиб тарбиялашда муҳим аҳамият касб этади. Чунки сиёсий матн ёрдамида ёшларнинг сиёсий билимларини мустаҳкамлашга йўналтирилган тадбирлар ёрдамида уларни миллий сиёсий манбаатларимизга,

ҳаёт тарзимизга зид бўлган заарли ғоялар ва мафкуравий хуружлардан асраш мумкин. Бунинг учун ёшларимиз сиёсий жараёнларга бефарқ бўлмасликлари лозим.

Абу Али Ибн Сино ўзининг “Донишнома” асарида назарий ва амалий илмларга таъриф берилади, амалий илм уч турга бўлинишини, биринчиси – мамлакатни идора қилиш, иккинчиси – уйни идора қилиш эканлигини айтиб ўтади. Инсон ушбу илмларни ўрганмаслиги ҳам мумкин, лекин ўз-ўзини идора қилишини, “Нега дунёга келдим?”, “Яшашдан мақсадим нима?”, “Ватанга, халққа нима бердим?” деб ўзига-ўзи албатта савол бериши керак. Шундагина инсон лоқайдлик, бефарқлик, хамиятсизлик, иккюзламачилик, кўр-кўронга тақлидга қарши чиқади, инсонийлик хусусиятларини такомиллаштиришга интилади.

Маълумки, матн лотинча “*textus*” сўзидан олинган бўлиб, “мато”, “тўқима”, “бирлашма” деган маъноларни англатади. Матн ҳар қандай ижтимоий-сиёсий фаннинг бирламчи ва таянч нуқтаси ҳисобланади. Бу эса унинг коммуникатив, маънони тушуниш ва сиёсий қадриятларга асосланган табиатини ўзида мужассамлаштиради. Матн, асосан, лингвистика ва адабиётшуносликнинг марказий масалалари сирасига киради. Бироқ ҳозирги кунда Ғарб давлатларида лингвистика ва дискурс доирасида матннинг сиёсий таҳлилига алоҳида эътибор қаратилмоқда [1]. Шу нуқтаи назардан қараганда, сиёсий матннинг жамият ижтимоий-маънавий ҳаётида тутган ўрнини мақсадли баҳолаш муҳим аҳамиятга эга. Зоро, сиёсий матнларга мурожаат этиш баъзида инсонларга маънавий завқ бағишлийди. Чунки сиёсий матн муҳим сиёсий воқеликлар ортидаги янги ҳақиқатларни кашф қилиш, ўз фикр-мулоҳазаларини солишиши ва уларни қайта тушуниш имконини беради. Шунинг учун ҳам сиёсий матн субъектнинг маънавий оламини сезиларли даражада ўзгартиради. Ўз навбатида, у обьект билан субъектнинг «моддийлик» касб этувчи ва ўзига хос – онглийлик, маънони тушуниш ва маънавий қадриятлар тизимини йўқотувчи «симметрия» хавфини бартараф этади [2].

Сиёсий матн сиёсий билимнинг реал воқелик билан боғланган амалий асосларини, айниқса, матн мазмунида англашилмаган, яширин омилларни аниқлашга қаратилганлиги билан ҳам ажralиб туради. Бу жараёнда матннаги сиёсий воқеликка оид мақсадли ва яширин мазмун сиёсий қадриятлар ва тамойиллар, тарихий-маданий ва бошқа омиллар таҳлили жараёнида аниқ таърифланади, тадиқиқот, баҳо бериш ва танлашнинг бош обьектига айланади. Бироқ сиёсий матнларнинг яширин мазмунини аниқлаш мантиқий изчиллик касб этмайди, чунки субъект матн таҳлилида сиёсий фаразлар ва тахминларга таянади, аниқланган асослар ҳақиқийлигининг бевосита ҳамда билвосита далилларини ишлаб чиқади.

Сиёсий матнда уни тўғри тушунувчи инсон масаласи алоҳида аҳамиятга эга. Шу маънода, сиёсий матнларни шарҳлаш ва ўрганишнинг ўзига хос илмий услубларини яратиш давр эҳтиёжи дар. Шу нуқтаи назардан қараганда, сиёсий матннинг ташқи кўриниши, категорияларга бойлиги унинг амалда муҳимлиги, фойдалилиги кўрсаткичи бўлиб хизмат қила олмайди. Тўғри, сиёсий матнда мураккаб лингвистик категорияларнинг мавжудлиги қўп нарсани англатади, лекин унинг чиндан ҳам муҳим, фойдали бўлиши учун шунинг ўзи кифоя қилмайди [3].

Сиёсий лингвистика категориялари тўғрисидаги ғояга асосланган қарашларнинг ҳар хиллиги сиёсий тафаккурни баҳолаш, унинг маҳсуллари сифатини аниқлаш воситасини ишлаб чиқиш учун етарли бўлмайди. Чунки чуқур сиёсий билим ва хотирага эга одам ўзига маъқул бўлган ҳар қандай нарсани баён этиши мумкин. Аммо маълум масалада нималар сиёсий лидерга тегишли эканлиги, лидер нутқининг кучи ва таъсирчанлиги қандай намоён бўлганлиги ҳақида хукм чиқариш учун нималар лидернинг ўзи томонидан яратилгани ва нималар ўзлаштирилганини аниқлаш, ўзлаштирилган нарсаларда унинг танлаш, сиёсий композиция тузиш ва баён этиш қобилияти қандай намоён бўлишини кўриб чиқиш керак. Бир сиёсий матн бошқасидан категориал жиҳатдан бойроқ кўринишига қараб биринчи сиёсий манбани иккинчисидан яхши, фойдали деб ҳисоблаш доимо ҳам тўғри бўлмайди. Чунки синчиклаб назар ташлаганда, маълум ижтимоий-сиёсий ўзгаришларга қўра, биринчи сиёсий манбада юксак категориал даражада эски, кўпдан маълум нарса келтирилгани, сиртдан категориал жиҳатдан «камтар» бўлиб кўринган иккинчи манбада эса сиёсий борлиқнинг янги, ҳеч кимга маълум бўлмаган томонлари илк маротаба акс этгани аён бўлади. Сўнгги зикр этилган ҳолатда сиёсий матн жуда содда кўринишига эга бўлиши мумкин: «фалон сиёсий обьект кузатилди», «фалон сиёсий воситалар қўлланди», «фалон сиёсий ҳодиса аниқланди». Табиийки, сиёсий матнда «юксак даражали» сиёсий атамаларнинг такрор-такрор қўлланиши лидернинг унгача маълум бўлмаган янги фактларни кашф этганидан далолат бермайди. Предметларнинг сиёсатдаги ўзаро муносабатлари белгили тузилмалар – сиёсий матн тарзида идрок қилинади. Одамлар бу сиёсий матнларни ўқиб, уларнинг маъносини англаб, сиёсий маданиятга тегишли бўлган тилни ўзлаштирадилар. Бундай шакллар – белгиларни ўзлаштириш малакаси янгича сиёсий характерга эга бўлган матннинг юзага келишига ёрдам беради.

Яна бир муҳим жиҳат - сиёсий матнда жамиятдаги мавжуд бўлган нормалар ва қоидалар, хулқ-атвор стереотиплари, сиёсий рамзлар ва миллий-маънавий қадриятлар билан боғлиқ бошқа компонентлар ҳам алоҳида ўрин тутади. Маданият ижтимоий-тариҳий ривожланишда одамлар ўртасидаги муносабатларда муҳим роль ўйнайди. Ҳар бир халқнинг миллий онгида шу халққа хос бўлган сиёсий стереотиплар, қадриятлар жамиятнинг сиёсий тизимида ўзининг таъсир кучи ва ўрнига эга бўлади. Шу жиҳатдан ҳар бир давлатнинг сиёсий ҳаёти ўзига хос маданияти, анъаналари, давлат тили, давлат рамзлари орқали шу халқнинг сиёсий борлигини, унинг фалсафасини ўзида ифодалайди. У ёки бу халқ, ёки миллат, унга мансуб бўлган инсонлар миллий маданиятда ўзлигини кўради ва англаб боради. Бу уларнинг сиёсий маданияти, сиёсий дунёқарashi ва ҳаёт тарзида, ижтимоий-сиёсий жараёнларга бўлган муносабатида намоён бўлади. “Сиёсий маданият – турли хил халқларнинг ёки миллатларнинг, ижтимоий-сиёсий бирликларнинг сиёсий воқелик тўғрисидаги, сиёсат, қонунлар ва унинг амал қилиш қоидалари, қадриятлари билан боғлиқ тасаввурлари ҳамдир. Шунингдек, ўзида узоқ йиллар шаклланган ва турли авлодлар томонидан қадрланиб келинадиган сиёсий анъаналарни, сиёсий амалиётда фаолият қўрсатаётган нормаларни, ғояларни, концепцияларни ўзида ифода этади” [4].

Сиёсий маданият натижаларини объектив баҳолаш учун муайян сиёсий матн ёки унинг парчаси доирасидан четга чиқиш зарур бўлади. Чунки бирорнинг фикрига ва у яратган сиёсий маҳсулга муносиб баҳо бериш учун уларни умумисоний қарашларга, жамиятдаги мавжуд сиёсий билимларга солиштириш керак бўлади. Мана шундагина аниқланган сиёсий категориал структура етарли даражада теран, берилган баҳо эса тўлиқ ва объектив деб қабул қилинади. Тўғри, баъзида сўз матн орқали инсоннинг ўзи, онги у мансуб бўлмаган анъана ва маданиятга сингиб кетади. Оламни ва бошқа маданиятларни билиш қандайдир бегона билан мулоқот қилишдек таассурот уйғотади. Ҳамма нарса: бошқа дунёлар, тарихлар, маданиятлар, жамиятлар, онглар бегона бўлиши мумкин. Бегонани билиш учун «бегона» тилдан «ўз» тилига ўгириш, таржима қилиш керак. Бир тилдан иккинчисига ўгириш механизми одамлар ҳаёт фаолиятининг ўзига хос универсал механизмидир. Бу универсал механизм туфайли одамлар бир-бирларини тушунади, шу тариқа, бир жамият аъзоларининг бошқа жамиятдагиларини тушунишларига эришиш мумкин бўлади.

Сиёсий матнда ифодаланган ҳар қандай сиёсий ахборот, маълумотнинг барчаси сиёсий билим бўла олмайди. Зоро, сиёсий билимнинг ўзига хос хусусиятларидан бири сиёсатчининг тафаккур доирасига янгилик олиб киришидадир. Яъни айнан сиёсий матн орқали у янги дунёга кириб янги маънозмазмун касб этади. Сиёсий матнда баён этилган мақсад асосида ўқувчи ўз тафаккур доирасида янги мақсадлар, хулосалар ясади. Сиёсий воқеликни тушунишда сиёсий матннинг структуравий тузилиши муҳим аҳамият касб этади. Чунки сиёсий матнда ўхшаш маънени англатувчи бир нечта сўзнинг энг сараси танланиши маънени тушунишга ижобий таъсир қўрсатади. Шунингдек, моҳирона танланган баъзи сиёсий сўзларни бошқа маънодош сўз билан алмаштириб бўлмайди. Бундан ташқари, сиёсий матннаги сўзларнинг аниқ, қисқа ва лўнда берилиши янги билимнинг онг доирасидан осон жой олишига хизмат қиласи. Сиёсий матн ўз-ўзича ҳеч қандай қимматга эга эмас, янги билимга эга бўлиш учун маъноли матн ва изланувчан тадқиқотчи бўлиши керак. Шунинг учун ҳам ҳар қандай сиёсий матннинг ортида ҳар доим муаллифнинг ўз қизиқишлиари, дунёқарashi, диди, кучли ва кучсиз томонлари, ёзиш ва ўқиши кўнкимлари, хотира, умумий маълумот, ривожланиш хусусиятлари ётади.

Сиёсий матннинг ижтимоий-сиёсий талқини нафақат унинг сиёсий маданият ҳодисаси сифатида мавжудлигини, балки унда сиёсий борлиқнинг акс этиши муаммосини ҳам ўртага қўяди [5]. Бунда матннинг онтологик тавсифи биринчи ўринга чиқади. Яъни сиёсий матн бир вақтнинг ўзида сиёсий борлиқни акс эттиришнинг турли даражалари ва шаклларини таҳлил қилиш имкониятини беради. Бу, **биринчидан**, айрим сиёсий ҳодисалар мазмунининг тавсифи ва субъектнинг уларга бўлган муносабатини ифодаласа, **иккинчидан**, сиёсий поэтика, контекст ва ботиний маъно орқали муаллиф сиёсий ғояларини, ўша давр сиёсий ҳаётини акс эттиради. **Учинчидан**, сиёсий матнда хориж сиёсатчилари томонидан амалга оширилган талқинлар ҳам ўз ифодасини топади. Шу ўринда қайд этиш керакки, сиёсий матнларнинг яширин мазмунини аниқлашда мантиқий изчиллик устувор аҳамият касб этади. Бунда интуиция, турли фаразлар ва тахминларга таянилади. “Сиёсий матннинг яширин мазмунини аниқлашдаги яна бир хусусият

шундаки, - деб ёзади А.Кривоносов, - бошқа маданиятга мансуб тадқиқотчи мазкур маданият бағрида вояга етган одамларга нисбатан бу матндарги номаълум яширин маънолардан воқиғ бўлиши мумкин” [6]. Сиёсий матнларнинг бундай хусусияти объективдир, у сиёсатчилар томонидан яратилмайди, балки у ёки бу маданиятда онгли ёки онгсиз тарзда юзага келади. Шундай қилиб, сиёсий матн унинг амалда мавжудлиги ва ворисийлигини таъминловчи объектив хоссаларга эга.

Агар сиёсий матн бошқа маданиятга мансуб бўлса, уни тушуниш ва шарҳлаш сезиларли даражада қийинлашади. Чунки сиёсий назариётчиларнинг ёндашувлари мос тушмаслиги мумкин. Натижада, баҳс-мунозаралар юзага келади. Улар миллий сиёсий мақсадлар ва манфаатлар тарзида акс этиши ҳам мумкин. Бинобарин, гуманизм руҳи билан суғорилган сиёсий матнлар сиёсий ҳаётни холис акс эттириши билан алоҳида ажралиб туради. Бу эса уни маънавий маданиятнинг моддийлаштирилган ифодаси деб тушунишдан келиб чиқади. Шу нуқтаи назардан, биринчидан, ҳар қандай сиёсий матнни турлича тушуниш ва талқин қилиш манбалари мавжуд. Иккинчидан, сиёсий матнда кўпмаънолилик ёки сиёсий ғояларнинг очиқлиги бирдан ва дарҳол намоён бўлмайди. Яъни бундай матнда маънолар яширин бўлади ва келгуси даврларда ривожланиш учун қулай шароит пайдо бўлганида ўзини намоён этади. Учинчидан, тарихий ривожланиш жараёнида унинг сиёсий маъноси ўзгаради. Муайян давр учун сиёсий жиҳатдан тўғри деб қабул қилинган ғоялар кейинчалик тўғри деб қабул қилинмаслиги мумкин. Тўртинчидан, сиёсий матнни тушуниш - тайёр натижада эмас, балки диалектик жараёндир. Чунки бунда турли сиёсий мақсад ва манфаатлар кураши кўзга ташланади.

Умуман олганда, сиёсий матн ва унинг сиёсий-фалсафий табиатини маълум бир таркиб, тузилма шаклида лингвистик усул ва воситалар орқали ифодаланган воқеалар, жараёнлар тафсилоти ҳисобланади. Унинг мазмун-моҳиятини атрофлича тушуниш давлат ва жамият ҳаётида, ҳусусан, баркамол авлод тарбиясида муҳим ахамият касб этади. Зеро, сиёсий матн ва унга бўлган ёндашув ёшларни, халқ ва миллатни турли хатолик, нохолис ва нотўғри талқинлардан, таҳлиллардан халос бўлишига ва шунинг баробарида барқарор тараққиёт ва миллий манфаатларимиз, миллий ўзлигимиздан келиб чиқсан ҳолда ёндашув лозимлигини таъминлаш кафолати ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Терехова Евгения. Двусторонний перевод общественно-политических текстов (с элементами скорописи в английском языке). ФЛИНТА ИЗДАТЕЛЬСТВО, НАУКА/ИНТЕРПЕРИОДИКА МАИК, 2006.
2. Павлова Н. Д., Ушакова Т. Н. Слово в действии. Интент-анализ политического дискурса / под ред. Т.Н. Ушаковой, Н.Д. Павловой. АЛЕТЕЙА, 2000.
3. Алтунян А. Г. От Булгарина до Жириновского. Идейно стилистический анализ политических текстов. -М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1999. – С.263.
4. Эргашев И. Сиёсат фалсафаси. – Тошкент.: “Академия”. 2004. – Б. 27.
5. Алимов В.В., Артемьева Ю.В. Общественно-политический перевод. Серия “Практический курс перевода” - М. : URSS, 2007. – С. 272.
6. Кривоносов А. Д. PR-текст в системе публичных коммуникаций / А. Д. Кривоносов. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2002. – С. 24.